

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2000/15

Karar Sayısı : 2001/73

Karar Günü : 17.4.2001

R.G. Tarih-Sayı :16.01.2002-24642

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Ceyhan Asliye Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 2253 sayılı "Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun"un 38. maddesinin son fıkrasının, Anayasa'nın 2., 10. ve 11. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Bir yıl dokuz ay ertelenmiş hapis cezası olan küçüğün, deneme süresi içinde, işlediği hırsızlık suçu nedeniyle açılan kamu davasının görülmesi sırasında sanık hakkında uygulanması gereken, 2253 sayılı Yasa'nın 38. maddesinin son fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme bu fıkranın iptali istemiyle başvurmuştur.

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

2253 sayılı "Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun"un itiraz konusu kuralı da içeren 38. maddesi şöyledir:

"MADDE 38- Para cezasından başka bir ceza ile hükümlü olmayan ve 15 yaşını doldurmamış küçük, işlediği bir suçtan dolayı ağır veya hafif para veya 3 yıla kadar hürriyeti bağlayıcı cezalardan biriyle mahkum olur ve geçmişteki haliyle ahlâki temayüllerine göre cezasının ertelenmesi ileride cürüm işlemekten çekinmesine sebep olacağı hakkında mahkemece kanaat getirilirse bu cezanın şartlı olarak ertelenmesine hükmolunabilir.

Ceza bu suretle ertelenen küçük bir yıldan üç yıla kadar bir deneme devresine tabi tutulur.

Mahkeme deneme devresi zarfında küçüğü, muayyen bir meslek veya sanat öğrenmek, belli bir yerde ikamet etmek alkollü içki kullanmamak veya bunlar gibi bazı şartlara uymaya mecbur edebilir.

Küçük deneme devresi içerisinde, yapılan ikaz ve ihtarlar rağmen tabi tutulduğu eğitim ve ıslah şartlarını yerine getirmez veya başka kasti bir cürüm işlerse, mahkeme hükmolunan cezanın aynen çektirilmesine veya vahim görülmeyen hallerde deneme devresinin yarı nispetinde uzatılmasına karar verir."

B- İlgili Yasa Kuralları

İlgili görülen Yasa kuralları şunlardır:

a- 647 sayılı Yasa'nın 4. maddesinin ikinci fıkrası

"Suç tarihinden önce, para cezasına veya tedbire çevrilmiş olsa dahi, hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilmemiş olanlar hakkında, hükmolunan otuz güne kadar (otuz gün dahil) hürriyeti bağlayıcı cezalarla, suç tarihinde 18 yaşını ikmal etmemiş olanların mahkûm edildikleri kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar yukarıdaki bentlerde yazılı ceza veya tedbirlerden birine çevrilir."

b- 647 sayılı Yasa'nın 6. maddesi

"Adliye mahkemelerince para cezasından başka bir caza ile mahkûm olmayan kimse, işlediği bir suçtan dolayı ağır veya hafif para veya bir yıla kadar (bir yıl dahil) ağır hapis veya iki yıla kadar (iki yıl dahil) hapis veya hafif hapis cezalarından biriyle mahkûm olur ve geçmişteki hali ve suç işleme hususunda eğilimine göre cezanın ertelenmesi ilerde suç işlemekten çekinmesine sebep olacağı hakkında mahkemece kanaat edinilirse, bu cezanın ertelenmesine hükmolunabilir. Bu halde erteleme sebebi hükümde yazılır."

Suç tarihinde 18 yaşını doldurmamış olanlar ile 65 yaşını ikmal etmiş bulunanların mahkûm oldukları ağır hapis cezası iki yıldan, hapis veya hafif hapis cezası üç yıldan fazla olmadığı hallerde de yukarıdaki fıkra hükümleri uygulanabilir.

Bazı suçlara ilişkin cezalar ile askerî suçlar ve disiplin suçlarına ilişkin cezaların ertelenemeyeceğine dair özel kanun hükümleri saklıdır."

c- TCK'nun 95. maddesinin ikinci fıkrası

"II- Cürüm ile mahkûm olan kimse hüküm tarihinden itibaren beş sene içinde işlediği diğer bir cürümden dolayı evvelce verilen ceza cinsinden bir cezaya yahut hapis veya ağır hapis cezasına mahkûm olmazsa, cezası tecil edilmiş olan mahkûmiyeti esasen vâkı olmamış sayılır. Aksi takdirde her iki ceza ayrı ayrı tenfiz olunur."

C- Dayanılan Anayasa Kuralları

Başvuru kararında dayanılan Anayasa kuralları şunlardır:

1- "MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

2- "MADDE 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

3- "MADDE 11.- Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.

Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz."

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca Haşım KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can ILICAK, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY ve Tülay TUĞCU'nun katılımlarıyla yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, sınırlama sorununun esas inceleme evresinde ele alınmasına, 3.3.2000 gününde oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu ve ilgili görülen yasa kurallarıyla aykırılık savına dayanak yapılan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Sınırlama yapılmasına gerek görülmeyerek işin esasının incelenmesine geçildi.

A- İtiraz Konusu Kurahın Anlam ve Kapsamı

Ceza Hukukunda cezaların ertelenmesi, hükmedilen cezanın yerine getirilmesinin belirli bir süre geri bırakılması ve bu süre içinde suçlu yeniden suç işlemmediği takdirde suçun ya işlenmemiş veya mahkumiyetin gerçekleşmemiş sayılmasıdır. Erteleme, bir suç işlemiş olan ve geçmişteki hali ve ahlaki eğilimleri nedeniyle ileride yeniden suç işleme olasılığı bulunmayan kimselerin cezaevlerinin bozucu etkisinden uzak tutulmasını sağlamak amacıyla getirilmiştir. İyi bir ceza siyasetinin gerçekleştirilmesi kadar cezaların bireyselleştirilmesi ve kısa süreli cezaların sakıncalarının önlenmesinde "erteleme", etkili bir çözüm yolu olarak benimsenmiştir.

2253 sayılı "Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun"un 38. maddesi ile "şartlı erteleme" kabul edilmiştir. Maddenin birinci fıkrasında, fıkra yazılı genel koşulların gerçekleşmesi ve mahkemece cezası ertelendiği takdirde ileride suç işlemekten çekineceği kanısına varılan küçüğün cezasının erteleneceği, ikinci fıkrasında cezası ertelenen küçüğün en az bir yıl en çok üç yıl deneme süresine tabi

tutulacağı hüküm altına alınmış, üçüncü fıkrasında ise cezası ertelenen küçüğün, deneme süresince fıkra belirtilen koşul ya da koşullara uyması zorunluluğuna karar verilebileceği kabul edilmiştir. Yasa'nın 29. maddesinde, cezası ertelenen küçüğün deneme süresi içinde gözetime tabi tutulabileceği, gözetimin en az deneme süresi kadar devam edebileceğine ilişkin kurallara yer verilmiştir.

Küçükler hakkında verilen erteleme kararının düşmesini düzenleyen 38. maddenin itiraz konusu dördüncü fıkrasında, mahkemece belirlenen deneme süresi içerisinde, yapılan ikaz ve ihtarlar karşın tabi tutulduğu eğitim ve ıslah şartlarını yerine getirmeyen veya başka kasti bir cürüm işleyen küçük hakkında mahkemenin, hükmolunan cezanın aynen çektirilmesine veya vahim görülmeleyen hallerde deneme süresinin yarısı oranında uzatılmasına karar vereceği

belirtilmiştir. Buna göre küçük deneme süresi içinde bir cürüm işlemiş ise bu cürüm için öngörülen ya da sonuçta verilen ceza para cezası da olsa, ertelenmiş cezanın aynen çektirilmesine karar verilmesi olanaklıdır. Ancak, mahkemece durum vahim kabul edilmeyerek deneme süresinin yarı oranında uzatılmasına da karar verilebilir. Bu düzenlemeyle, küçük sanığın yeniden topluma kazandırılması için yasada tanınan seçeneklerden hangisinin uygun olduğuna karar verme mahkemenin takdirine bırakılmıştır.

B- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

Mahkeme, başvuru kararında, deneme süresi içinde yeniden kasıtlı bir cürüm işleyen küçük sanık hakkında uygulanması gereken 2253 sayılı Yasa'nın 38. maddesinin son fıkrasında "kasıtlı bir cürüm işlerse" ibaresi dışında ertelenmiş cezanın aynen çektirilmesine ilişkin başka bir düzenleme getirilmemesi nedeniyle, yargılamayı yürüten yargıcın vahim kabul ettiği bir durumda, ikinci suçtan dolayı yalnızca para cezası verilse dahi sanığın önceki suçu ile ilgili özgürlüğü bağlayıcı cezasının aynen çektirilmesine karar verilmesi gerekeceği; oysa aynı konuyu düzenleyen 647 sayılı Yasa'nın 6. ve 765 sayılı Yasa'nın 95. maddesinin ikinci fıkralarında, deneme süresi içinde "evvelce verilen ceza cinsinden bir cezaya yahut hapis veya ağır hapis cezasına" mahkûm olmak şartı bulunduğunu, amaçları itibarıyla aynı kurumu düzenleyen söz konusu hükümler bütün olarak düşünüldüğünde, yaşları küçük olan ve daha fazla korunması gereken sanıklar aleyhine bir durum yaratıldığını, hukuk devletinin temel ilkelerinden birinin de yasaların keyfiliğe yol açmayacak biçimde düzenlenmesi olduğunu, itiraz konusu kuralda ise "...tâbi tutulduğu eğitim ve ıslah şartlarını yerine getirmez ise..." gibi soyut bir anlatıma yer verildiğini bu nedenlerle, itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 2., 10. ve 11. maddelerine aykırılık oluşturduğunu ileri sürmüştür.

Çocuk suçluluğunun sosyal bir tehlike oluşturacak biçimde çoğalması, bu konuda yeni arayışları zorunlu kılmıştır. Bir yandan çocuğun suça yönelişindeki sebepler ve bunu önleme çareleri araştırılırken diğer taraftan suçlu çocuğun psikolojik durumundaki farklılık, suçun işlenmesindeki nedenler, uygulanacak yaptırımlar ve bu kişilerin topluma yararlı hale getirilebilmeleri için uygulanması düşünülen önlemler üzerinde durulmuştur. Bu gelişmeler çocuk suçluların özel mahkemede özel bir usul yasasıyla yargılanması zorunluluğunu doğurmuştur. Çocuk suçluları, eğiterek onları topluma kazandırmak ve sonuçta toplumun huzurunu, kamu yararını ve düzenini sağlamak amacıyla 2253 sayılı Yasa çıkarılmıştır.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık, yasaların üstünde yasakoyucunun da uyması gereken Anayasa ve temel hukuk ilkelerinin bulunduğu bilincinde olan devlettir. Bu bağlamda, hukuk devletinde yasakoyucu, yalnız yasaların Anayasa'ya değil, Anayasa'nın da evrensel hukuk ilkelerine uygun olmasını sağlamakla yükümlüdür.

Hukukun temel ilkeleri arasında yer alan eşitlik ilkesine de Anayasa'nın 10. maddesinde yer verilmiştir. Buna göre "Yasa önünde eşitlik ilkesi" hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil, hukuksal eşitlik öngörülmektedir. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin yasalarca aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ve kişilere yasa karşısında ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak yasa karşısında eşitliğin çiğnenmesi yasaklanmıştır. Durum ve konumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları gerekli kılabilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar

farklı kurallara bağı tutulursa Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ilkesi çiğnenmiş olmaz. Nitelikleri ve durumları özdeş olanlar için yasalarla değişik kurallar konulamaz.

Küçüklerle ilgili özel hükümler getiren 2253 sayılı Yasa'da yer alan itiraz konusu kural ile genel düzenleme yapan 647 sayılı Yasa'nın 6. ve TCK.nun 95. maddeleri işlevsel olarak birbirlerine koşut kurallar içermekle birlikte bunların farklı iki düzenleme oldukları da bir gerçektir.

Erteleme, cezanın suçlunun kişiliğine uydurulmasının, bireyselleştirilmesinin en önemli yollarından biri olup böylece geçmişte iyi halli olan kişilerin kısa süreli hapis cezası nedeniyle cezaevlerinin olumsuz koşullarından etkilenmelerini önlemek amacını da içerir. Cezanın amaçlarından biri ve belki de en önemlisi suçlunun ıslahıdır. Cezanın ertelenmesi, sanık açısından bir hak değildir. Koşulları varsa sanığın cezası ertelenebilir. Yargıcın takdir yetkisi söz konusudur. Yargıcın yasal denetime tabi olan takdir yetkisi "keyfilik" olarak değerlendirilemez. Suçlu küçüğün tabi tutulduğu eğitim ve ıslah şartlarını ihlâl etmesi veya işlediği her kasti suçun mutlaka vahim sayılması düşünülemez. Yargıç, küçüğün tutum ve davranışlarını, küçükle ilgili görev üstlenenlerin görevlerini yerine getirip getirmediğini ve bunun gibi her küçük için farklı olabilecek kimi özel nedenleri değerlendirerek ona en uygun olanı seçmek durumundadır. Ertelenen cezanın çekilmesi ya da deneme devresinin uzatılmasından hangisi küçük yararına ise yargıç onu seçecektir. Suçlu küçüğün durumuna göre uygulanabilecek birden çok seçenek sunan itiraz konusu kuralın onun aleyhine sonuç doğurduğu ileri sürülemez.

Öte yandan, eşitlik ilkesine aykırılıktan söz edilebilmesi için bir Yasa'nın aynı hukuksal durumda olanlar arasında bir ayırım veya ayrıcalık yaratması gerekir. Farklı kişilere uygulanması öngörülen ve amaçlarıyla düzenledikleri alanlar birbirine benzemeyen yasalar karşılaştırılarak eşitsizliğe yol açıldığı ileri sürülemez.

İtiraz konusu kural, belirli yaş grubundaki küçükleri kapsamakta ve bunlar arasında eşitliği bozacak bir ayırım da yapmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, kural Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

İtiraz konusu kuralın Anayasa'nın 11. maddesi ile ilgisi görülmemiştir.

VI- SONUÇ

7.11.1979 günlü, 2253 sayılı "Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun"un 38. maddesinin son fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, 17.4.2001 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Esas Sayısı : 2000/15
Karar Sayısı : 2001/73

Üye

Sacit ADALI

Üye

Ali HÜNER

Üye

Fulya KANTARCIOĞLU

Üye

Mahir Can ILICAK

Üye

Rüştü SÖNMEZ

Üye

Ertuğrul ERSOY

Üye

Tülay TUĞCU

Üye

Ahmet AKYALÇIN